

**Η ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

στο νέο ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον

Copyright © 2006

Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

ISBN 960-8356-14-8

Η ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:

στο νέο ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον

Επιμέλεια: Λουκάς Τσούκαλης

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση: Μαρία Μιχαλάκη

Σχεδιασμός εξωφύλλου: Κωνσταντία Καλαντίδη

Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)

Βασ. Σοφίας 49, 106 76 Αθήνα

Τηλ.: 210 - 72 57 110 Fax: 210 - 72 57 114

e-mail: eliamep@eliamep.gr url: <http://www.eliamep.gr>

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεών του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις.

Η ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

στο νέο ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον

Επιμέλεια: Λουκάς Τσούκαλης

Νοέμβριος 2006

ΕΛΙΑΜΕΠ

Πρόλογος

Το ανά χείρας κείμενο πολιτικής αποτελεί τη σύνοψη διαπιστώσεων και προτάσεων που προέκυψαν από μια μεγάλη εμπειρική έρευνα ομάδας του ΕΛΙΑΜΕΠ που ξεκίνησε το Σεπτέμβριο του 2005. Τα αποτελέσματα τέθηκαν υπό την κρίση εκπροσώπων της πανεπιστημιακής κοινότητας αλλά και της ευρύτερης κοινωνίας των πολιτών. Το σύνολο της μελέτης, που ξεπερνά τις 1000 σελίδες στην τελική της μορφή, δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα του ΕΛΙΑΜΕΠ (www.eliamep.gr).

Το συντονισμό της ερευνητικής ομάδας είχε ο Δημήτρης Σωτηρόπουλος, σε συνεργασία με το Γιώργο Παγουλάτο. Συμμετείχαν στην ομάδα η Σοφία Αποστόλη, ο Απόστολος Δημητρόπουλος, ο Τάσος Δουλάμης, η Χριστίνα Μπαντούνα, η Ιωάννα Μπαρκούτα, ο Δημήτρης Μπουρίκος, η Βίκυ Πετρουνάκου, ο Νικόλαος Σύψας και η Ανδρονίκη Σωτηροπούλου. Τους ευχαριστώ όλους θερμά για την εξαιρετική δουλειά που έκαναν.

Ευχαριστώ επίσης τους Θεόδωρο Κουλουμπή, πρώην Γενικό Διευθυντή του ΕΛΙΑΜΕΠ, και Θάνο Ντόκο, που τον διαδέχθηκε σε αυτήν τη θέση, για τη σημαντικότερη συμβολή τους στην οργάνωση και επίβλεψη του έργου, καθώς και την Ελισάβετ Φωκά. Η Αρετή Κόντε είχε την ευθύνη της διοικητικής υποστήριξης. Ευχαριστώ τέλος όλους τους ανώνυμους κριτές και άλλους που βοήθησαν να μειωθούν τα λάθη και οι αδυναμίες και να πάρει η μελέτη την τελική της μορφή.

Η μελέτη είναι προϊόν συλλογικής δουλειάς. Το κείμενο πολιτικής που ακολουθεί είναι το απόσταγμα. Αν και δεν διεκδικώ καμιά δόξα για τον κόπο των άλλων, αναλαμβάνω την ευθύνη για τις βασικές διαπιστώσεις, συμπεράσματα και προτάσεις που περιέχονται στις παρακάτω σελίδες. Ο Θάνος Ντόκος συνέβαλε στη συγγραφή του κειμένου.

Λουκάς Τσούκαλης
Πρόεδρος του Δ.Σ., ΕΛΙΑΜΕΠ

Περίληψη

Το κείμενο που ακολουθεί συνοψίζει τα πορίσματα μιας μεγάλης εμπειρικής έρευνας για την πανεπιστημιακή εκπαίδευση στην Ελλάδα και τις μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται σε ένα ταχύτατα μεταβαλλόμενο ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον. Με αφετηρία τις βασικές διαπιστώσεις που προκύπτουν από την έρευνα του ΕΛΙΑΜΕΠ, το κείμενο καταλήγει σε συγκεκριμένες προτάσεις.

Το πανεπιστημιακό σύστημα στη χώρα μας χαρακτηρίζεται από κρατικό συγκεντρωτισμό, εσωστρέφεια, έλλειψη διαφάνειας, αναποτελεσματικούς εσωτερικούς ελέγχους και χαμηλό βαθμό κοινωνικής λογοδοσίας. Έχει επίσης αρκετές διεθνείς πρωτοτυπίες οι οποίες συμβάλλουν στην υποβάθμιση των ελληνικών πανεπιστημίων. Με βάση την παραδοχή ότι η γνώση αποτελεί πλέον καθοριστικό παράγοντα για τη θέση μιας χώρας στο συνεχώς εξελισσόμενο διεθνή συσχετισμό πλούτου και ισχύος, οι πόροι που διατίθενται για την πανεπιστημιακή εκπαίδευση κρίνονται ανεπαρκείς και η χρήση των πόρων αυτών μη ικανοποιητική.

Τα μέτρα που προτείνονται έχουν ήδη τύχει γενικευμένης εφαρμογής στα διεθνώς αναγνωρισμένα πανεπιστήμια και εμπεριέχονται σε σημαντικό βαθμό στις δεσμεύσεις που ανέλαβαν όλες οι χώρες-μέλη της ΕΕ με μια σειρά ευρωπαϊκών διακηρύξεων και διαδικασιών.

Η μεταρρύθμιση της ανώτατης παιδείας δεν μπορεί παρά να είναι σταδιακή. Θα πρέπει να είναι και στοχευμένη, αναγνωρίζοντας τις ιδι-

αίτερες συνθήκες που επικρατούν στο εσωτερικό του συστήματος της ανώτατης εκπαίδευσης. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητη η ιεράρχηση των ζητημάτων, η διαμόρφωση προτεραιοτήτων και η άμεση μεταρρυθμιστική παρέμβαση σε εκείνα τα ζητήματα που είναι καίριας σημασίας. Η προσεκτική ιεράρχηση και η άμεση εφαρμογή τους θα μπορέσει από μόνη της, λειτουργώντας ως καταλύτης, να απελευθερώσει εσωτερικές και εξωτερικές δυναμικές που θα διαμορφώσουν νέες προϋποθέσεις για την προώθηση και άλλων αλλαγών. Ως ζητήματα προτεραιότητας θεωρούμε κυρίως:

- ▶ Την ενίσχυση της άμιλλας στο εσωτερικό του συστήματος με τη ριζική μεταρρύθμιση των σημερινών σχέσεων κράτους και πανεπιστημίων, του ισοπεδωτικού τρόπου χρηματοδότησής τους και του πλαισίου χαμηλών κινήτρων που διαμορφώνει (χρηματοδότηση με βάση τα αποτελέσματα της λειτουργίας των ιδρυμάτων, σχολών, τμημάτων, και του προσωπικού τους, κατόπιν συστηματικής αξιολόγησης)
- ▶ Τη θεσμική θωράκιση της διοίκησης και την ενίσχυση της αυτοτέλειας των ιδρυμάτων, με παράλληλο ουσιαστικό και διαφανή έλεγχο της διαχείρισης των οικονομικών πόρων
- ▶ Την προστασία του πανεπιστημιακού χώρου και της εύρυθμης λειτουργίας των πανεπιστημίων
- ▶ Την προώθηση της διεθνοποίησης των πανεπιστημίων
- ▶ Την αύξηση και αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των δημοσίων πόρων για τα πανεπιστήμια, περιλαμβανομένης της βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας (με αξιοποίηση και του νέου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης)
- ▶ Την αξιοποίηση μη-κρατικών πηγών χρηματοδότησης

**Η ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

στο νέο ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον

Βασικές διαπιστώσεις, προτάσεις και συμπεράσματα

Εισαγωγή

Το Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ) πραγματοποίησε μια εμπειρική έρευνα για την πανεπιστημιακή εκπαίδευση στην Ελλάδα με στόχο να συμβάλει στη δημόσια συζήτηση για τη μεταρρύθμιση των πανεπιστημίων. Βασίσθηκε στη συλλογή και ανάλυση στατιστικών στοιχείων, σε επί τόπου έρευνες και συνεντεύξεις σε διάφορα πανεπιστήμια, καθώς και στην καταγραφή απόψεων της κοινωνίας γενικότερα, αλλά και επί μέρους ομάδων όπως φοιτητές, πρόσφατοι απόφοιτοι και εργοδότες. Περιλαμβάνει, επίσης, συγκριτική ανάλυση της εμπειρίας άλλων ευρωπαϊκών χωρών.

Η γνώση αποτελεί κοινωνικό αγαθό. Αποτελεί επίσης απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχή προσαρμογή της Ελλάδας στο νέο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον και την καλύτερη αξιοποίηση των ευκαιριών και δυνατοτήτων που διαμορφώνονται. Η ανώτατη εκπαίδευση έχει τεθεί στο επίκεντρο των μεταρρυθμίσεων που προωθούνται σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο σε μια προσπάθεια να ανταποκριθούν με επιτυχία οι ευρωπαϊκές χώρες στις προκλήσεις ενός νέου διεθνούς

καταμερισμού εργασίας. Βασικός στόχος είναι η ανάπτυξη της οικονομίας και εργασίας που θα ενσωματώνουν υψηλό επίπεδο γνώσεων, δεξιοτήτων και ειδίκευσης, έτσι ώστε να διατηρηθεί και να ενισχυθεί περαιτέρω το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο.

Στην προοπτική αυτή, ο ρόλος των πανεπιστημίων είναι κεντρικής σπουδαιότητας. Οι εκπαιδευτικοί θεσμοί αποτελούν σημαντικό συστατικό του 'κεφαλαίου' των εθνικών κρατών και κεντρικό προσδιοριστικό παράγοντα στη διεθνή κατανομή πλούτου και ισχύος. Οι σημερινές δομές λειτουργίας των ελληνικών πανεπιστημίων δεν εγγυώνται την επιτυχή προσαρμογή της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας σε ένα εξόχως ανταγωνιστικό και συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον που διαμορφώνουν οι διαδικασίες της ευρωπαϊκής ενοποίησης και της παγκοσμιοποίησης.

Η ίδρυση ιδιωτικών, μη κερδοσκοπικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα θα αποτελέσει πιθανότατα αντικείμενο δημόσιου διαλόγου στα επόμενα χρόνια με αφορμή και τη νέα αναθεώρηση του Συντάγματος. Το κρίσιμο, βεβαίως, ερώτημα για την Ελλάδα σήμερα δεν είναι αν και πότε θα υπάρξουν ιδιωτικά ΑΕΙ, αλλά αν θα προχωρήσουμε ή όχι σε μεταρρύθμιση – και τι είδους μεταρρύθμιση – των ήδη υπαρχόντων δημοσίων πανεπιστημίων. Και σε αυτό το ερώτημα η απάντηση επείγει.

A. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

- ▶ Τα ελληνικά πανεπιστήμια αποτελούν ένα σύστημα που χαρακτηρίζεται από κρατικό συγκεντρωτισμό, εσωστρέφεια, έλλειψη διαφάνειας, αναποτελεσματικούς εσωτερικούς ελέγχους και χαμηλό βαθμό κοινωνικής λογοδοσίας. Με άλλα λόγια, ένα σύστημα με κακής ποιότητας διακυβέρνηση που συνδυάζεται με έλλειψη επαρκών πόρων, καθώς και έλλειψη κινήτρων για την ποιοτική του αναβάθμιση.
- ▶ Η ελληνική πανεπιστημιακή εκπαίδευση εξαρτάται υπέρμετρα από πολιτικές – κυρίως κομματικές – παρεμβάσεις.
- ▶ Τα ελληνικά πανεπιστήμια έχουν ορισμένες διεθνείς πρωτοτυπίες, όπως ο τρόπος εκλογής των πρυτανικών αρχών, οι λεγόμενοι αιώνιοι φοιτητές, η κατάχρηση του πανεπιστημιακού ασύλου και τα μοναδικά δωρεάν συγγράμματα. Δεν είναι διόλου τυχαίο ότι καμιά άλλη χώρα δεν σπεύδει να τις υιοθετήσει.
- ▶ Τα στοιχεία σε ευρωπαϊκό επίπεδο φανερώνουν ότι η ελληνική ανώτατη εκπαίδευση έχει «συγκριτικό μειονέκτημα». Η διαπίστωση αυτή γίνεται ακόμη πιο ανησυχητική αν λάβουμε υπόψη ότι τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια γενικότερα υστερούν ολοένα και περισσότερο σε σύγκριση τουλάχιστον με τα αμερικανικά.
- ▶ Τα ελληνικά πανεπιστήμια διαθέτουν νησίδες ποιότητας καθώς και επιστήμονες με διεθνή διάκριση. Αποτελούν όμως την εξαίρεση

και όχι τον κανόνα. Η βαθμιαία κατάργηση των εθνικών συνόρων και τα ευρωπαϊκά προγράμματα έχουν βοηθήσει σημαντικά αυτή τη μειοψηφία να επιβιώσει στις αντίξοες συνθήκες που επικρατούν στα ελληνικά πανεπιστήμια.

1. Ποσότητα και ποιότητα

Την τελευταία δεκαετία, η ελληνική ανώτατη εκπαίδευση έχει διευρυνθεί σημαντικά, ακολουθώντας τις παγκόσμιες τάσεις. Η διεύρυνση αυτή υπήρξε μια από τις μεγαλύτερες στην Ευρώπη. Χωρίς να συνυπολογίζονται οι φοιτητές που σπουδάζουν στο εξωτερικό και εκείνοι που σπουδάζουν σε μη αναγνωρισμένα από το ελληνικό κράτος ιδρύματα, των οποίων ο αριθμός είναι συγκριτικά πολύ μεγάλος, η συμμετοχή στην ανώτατη εκπαίδευση (ΑΕΙ και ΤΕΙ) ξεπερνά το 58% της ηλικιακής ομάδας 18-21 ετών (στοιχεία 2002). **Είναι δηλαδή μεταξύ των υψηλότερων στην Ευρώπη και τον κόσμο.** Η συμμετοχή αντιθέτως μεγαλύτερων ηλικιών στην ανώτατη εκπαίδευση (δια βίου εκπαίδευση) είναι από τις χαμηλότερες στην Ευρώπη.

Δεν ακολούθησε ανάλογη πορεία και η ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχουν τα ελληνικά πανεπιστήμια. Η **αρνητική σχέση ποσότητας και ποιότητας** συνδέεται άμεσα με τον τρόπο λειτουργίας των πανεπιστημίων καθώς και με την ανορθολογική χρήση ανεπαρκών οικονομικών πόρων.

- ▶ Όσον αφορά στις δαπάνες για τριτοβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ, η Ελλάδα κατατάσσεται στην 7η θέση ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ-15 (στοιχεία Eurostat για το 2003). Το κρίσιμο βεβαίως ερώτημα δεν είναι μόνον **πόσα** χρήματα, αλλά και **πώς** χρησιμοποιούνται. (Βλέπε και παράρτημα Ι)

- ▶ Η αναλογία διδασκόντων-φοιτητών στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση είναι από τις χειρότερες στην Ευρώπη, αν και η εικόνα βελτιώνεται αν αφαιρέσει κανείς τους «αιώνιους» φοιτητές. Είναι ενδιαφέρον ότι, την ίδια στιγμή, η αναλογία εκπαιδευτικών-μαθητών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια ελληνική εκπαίδευση είναι από τις καλύτερες στην Ευρώπη και τον κόσμο, χωρίς αυτό, βεβαίως, να αντανakλάται υποχρεωτικά στην ποιότητα της προσφερόμενης εκπαίδευσης.
- ▶ Σχετικά μικρό ποσοστό των εγγεγραμμένων στα πανεπιστήμια αποφοιτούν στην κανονική διάρκεια σπουδών, ενώ πολλοί εμφανίζονται να συνεχίζουν τις σπουδές τους πολλά χρόνια μετά την κανονική διάρκεια. Αν και τα στοιχεία για το θέμα των λεγόμενων αιώνιων φοιτητών είναι ανεπαρκή, το πρόβλημα, αναμφιβόλως, υφίσταται και επηρεάζει αρνητικά τη λειτουργία των πανεπιστημίων τα οποία έτσι μετατρέπονται σε βιομηχανία εξετάσεων.
- ▶ Παρά τους σημαντικούς πόρους που διατέθηκαν τα τελευταία χρόνια, η υλικοτεχνική υποδομή των ελληνικών πανεπιστημίων εμφανίζει υστέρηση σε σχέση με τα ευρωπαϊκά. Σημείο αιχμής αποτελεί και η ψηφιακή υστέρηση ορισμένων τουλάχιστον πανεπιστημίων της χώρας. Σημαντικό και συνεχιζόμενο πρόβλημα είναι οι βανδαλισμοί και οι φθορές της πανεπιστημιακής περιουσίας λόγω αδυναμίας των πανεπιστημίων να προστατεύσουν αποτελεσματικά το δικό τους χώρο.
- ▶ Οι μισθολογικές απολαβές των πανεπιστημιακών είναι χαμηλές. Σε ορισμένες περιπτώσεις (π.χ. ιατρικές σχολές, νομικές σχολές κ.ά.), η ετεροαπασχόληση των πανεπιστημιακών αναπτύσσεται σε βάρος των ακαδημαϊκών τους καθηκόντων και της παρεχόμενης

ποιότητας της εκπαίδευσης. Η ομοιόμορφη αντιμετώπιση τους από την κρατική πολιτική διαμορφώνει ένα πλαίσιο χαμηλών κινήτρων που δεν ενισχύει την ποιότητα των πανεπιστημίων.

- ▶ Οι ελληνικές πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες παρουσιάζουν σημαντική υστέρηση σε σχέση με τις αντίστοιχες βιβλιοθήκες χωρών της ΕΕ. Σημαντικό πρόβλημα είναι η ύπαρξη πολλών τμηματικών βιβλιοθηκών με αυξημένο βαθμό διασποράς στο χώρο. Η παροχή αποτελεσματικών υπηρεσιών σύγχρονης βιβλιοθήκης απαιτεί την ύπαρξη ενιαίων βιβλιοθηκών για την καλύτερη δυνατή εκμετάλλευση οικονομιών κλίμακας. Υπάρχουν προβλήματα στη διαδίκτυωση των ελληνικών πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών μεταξύ τους και τη λειτουργία του διαδανεισμού. Οι αναλογίες χρηστών και θέσεων εργασίας (ανάγνωσης, μελέτης, κλπ) είναι καλές σε ό,τι αφορά τους διαθέσιμους υπολογιστές στις πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες, ωστόσο και εδώ οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των πανεπιστημίων είναι μεγάλου εύρους. Τα κεντρικά και παλαιότερα πανεπιστήμια καταγράφουν επιδόσεις καλύτερες του μέσου όρου σε σχέση με τα περιφερειακά πανεπιστήμια. Ο ρόλος των πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών διεθνώς από τη δεκαετία του 1990 μετατρέπεται πλέον από υποστηρικτικός της εκπαιδευτικής και ερευνητικής δραστηριότητας των πανεπιστημίων σε συμμετοχικό υπό διάφορα οργανωτικά σχήματα, περιλαμβάνοντας την παροχή απομακρυσμένης πρόσβασης και τη συμβολή των ψηφιακών βιβλιοθηκών στη δια βίου εκπαίδευση. Τα τελευταία χρόνια, κυρίως με κοινοτική χρηματοδότηση, έχουν γίνει πολύ σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση της ηλεκτρονικής πρόσβασης σε βιβλιογραφικές βάσεις, ηλεκτρονικά περιοδικά, βιβλία και λεξικά, και του συνολικού τεχνολογικού εκσυγχρονισμού των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών.

- ▶ Το υπάρχον σύστημα δωρεάν διανομής καινούριων συγγραμμάτων στους φοιτητές έχει πολλά μειονεκτήματα. Είναι δαπανηρό και ευθύνεται για την προώθηση συχνά πρόχειρων και παρωχημένων συγγραμμάτων των ίδιων των διδασκόντων, σε βάρος ποιοτικά καλύτερων εναλλακτικών. Ταυτόχρονα, δεν αναδεικνύονται η κριτική αμφισβήτηση και ο πλουραλισμός που είναι σύμφυτοι με τη διαδικασία της επιστημονικής γνώσης.

2. Διοίκηση ιδρυμάτων

- ▶ Καταγράφονται σημαντικές αδυναμίες στη διοικητική και οικονομική διαχείριση των πανεπιστημίων λόγω εσωτερικών ανεπαρειών (π.χ., αριθμητικές ελλείψεις και ενίοτε ποιοτική ανεπάρκεια προσωπικού, μηχανοργάνωσης) και εξωτερικών αρνητικών παραγόντων (π.χ., ασαφές νομικό καθεστώς των επιτροπών ερευνών, νομικές ακαμψίες στη διαχείριση κληροδοτημάτων). Η συνολική μάλιστα έλλειψη κοινότητας εμπιστοσύνης στο εσωτερικό του πανεπιστημιακού συστήματος (π.χ., διαρκείς δικαστικές διενέξεις, έμφαση στη δικαστική επίλυση των διαφορών, «προσωποποίηση» δομικών προβλημάτων, δράση ισχυρών ομάδων συμφερόντων) συμβάλλει στην αναπαραγωγή διοικητικών και νομοθετικών ακαμψιών που δυσχεραίνουν την αποτελεσματική και αποδοτική διοίκηση των πανεπιστημίων.
- ▶ Παρά τη συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της αυτοδιοίκησης των πανεπιστημίων, ο ασφυκτικός προληπτικός έλεγχός τους από το κράτος, σε συνδυασμό με την οικονομική εξάρτηση των πανεπιστημίων από το κράτος, την κατανομή της δημόσιας χρηματοδότη-

σης σε ετήσια βάση, την περιορισμένη θητεία των διοικήσεων, και τις ελλείψεις σε εξειδικευμένο διοικητικό προσωπικό, περιορίζουν τη δυνατότητα ανάπτυξης μακρόχρονων και στρατηγικών σχεδίων σε κάθε ίδρυμα και την αποτελεσματική διαχείριση και αξιοποίηση των δημοσίων πόρων που κατευθύνονται σε αυτά.

- ▶ Ο σημερινός τρόπος εκλογής και ανάδειξης των διοικητικών αρχών των ιδρυμάτων διαμορφώνει ένα πλαίσιο σχέσεων στο εσωτερικό τους που δημιουργεί ποικίλες στρεβλώσεις. Επιτρέπει την κυριαρχία κομματικών και πελατειακών λογικών με συνέπεια την απαξίωση των ίδιων των φοιτητικών οργανώσεων, των δημοκρατικών διαδικασιών λήψης των αποφάσεων, καθώς και των πανεπιστημιακών αρχών και διοικήσεων. Υπάρχει σοβαρότατο έλλειμμα διοίκησης στα πανεπιστήμια. Στο όνομα της δημοκρατίας ή της ακαδημαϊκής ελευθερίας, αρκετά μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας αυθαιρετούν ή απλώς δεν παράγουν το έργο για το οποίο αμείβονται. Οι εσωτερικοί έλεγχοι είναι εξαιρετικά αδύναμοι και οι κυρώσεις συνήθως ανύπαρκτες.
- ▶ Η κατάχρηση της έννοιας του πανεπιστημιακού ασύλου από πολύ μικρές οργανωμένες μειοψηφίες, ή και μεμονωμένα άτομα που δεν ανήκουν πάντοτε στην πανεπιστημιακή κοινότητα, έχουν δημιουργήσει επανειλημμένα σοβαρότατα προβλήματα, ακόμη και ποινικά κολάσιμα. Η μεγάλη πλειοψηφία των εργαζομένων στα πανεπιστήμια καθίσταται συχνά όμηρος αυτών των μειοψηφιών.

3. Έρευνα

- ▶ Η Ελλάδα κατέχει την τελευταία θέση στην ΕΕ-15 ως προς το μέγεθος της δημόσιας και ιδιωτικής χρηματοδότησης της επιστημονι-

κής και τεχνολογικής έρευνας (στοιχεία Eurostat). Μεταξύ των πανεπιστημίων καταγράφονται ευρείες διαφοροποιήσεις ως προς το μέγεθος των χρηματοδοτήσεων για έρευνα, αλλά και την πηγή προέλευσης της εν λόγω χρηματοδότησης.

- ▶ Η αξιολογη συμμετοχή ορισμένων ελληνικών πανεπιστημίων στα ευρωπαϊκά προγράμματα (έρευνας και εκπαίδευσης) δεν είναι ικανή να καλύψει τις αποστάσεις στη χρηματοδότηση από τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η χρηματοδότηση της έρευνας και η συνέχιση της λειτουργίας μεγάλου αριθμού προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών εξαρτάται άμεσα από την ευρωπαϊκή χρηματοδότησή τους στο πλαίσιο του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης.
- ▶ Διαπιστώνονται σημαντικές αδυναμίες στη διάχυση της παραγόμενης γνώσης στις επιχειρήσεις, την οικονομία και την ευρύτερη κοινωνία. Ο ρόλος των πανεπιστημίων και των ερευνητικών τους προϊόντων στη διαμόρφωση των κρατικών πολιτικών είναι επίσης περιορισμένος.

4. Αξιολόγηση

Η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που δεν είχε μέχρι σήμερα κάποιο σύστημα εξωτερικής αξιολόγησης των πανεπιστημίων. Ως αποτέλεσμα, το ελληνικό κράτος:

- ▶ δεν διαθέτει μηχανισμούς και διαδικασίες διαπίστωσης και καταγραφής των βέλτιστων πρακτικών και των αδυναμιών που αναπτύσσονται στο εσωτερικό του συστήματος ανώτατης εκπαίδευσης
- ▶ δεν διαθέτει μηχανισμούς επιβράβευσης των νησίδων ποιότητας του συστήματος

- ▶ δεν έχει αποσαφηνίσει τις ουσιαστικές δεξιότητες τις οποίες επιθυμεί τα πανεπιστήμια να εφοδιάζουν τους φοιτητές τους, ούτε διαθέτει τα αναγκαία εργαλεία για να επηρεάσει τα πανεπιστήμια στην κατεύθυνση αυτή.

Πρόσφατα, δημιουργήθηκε η Αρχή Διασφάλισης Ποιότητας της Ανώτατης Εκπαίδευσης (Α.ΔΙ.Π.), η οποία βρίσκεται ακόμη στα πρώτα της βήματα.

5. Χρηματοδότηση και γραφειοκρατικός έλεγχος

Ο τρόπος χρηματοδότησης των πανεπιστημίων είναι ισοπεδωτικός. Δεν διαμορφώνει ένα ισχυρό πλαίσιο κινήτρων, ούτε ενισχύει την άμιλλα μεταξύ των ιδρυμάτων και επί μέρους σχολών και τμημάτων τους. Οι δημόσιοι πόροι δεν κατανέμονται πάντοτε στα πανεπιστήμια με ορθολογικά, διαφανή και ουσιαστικά κριτήρια. Η παρατήρηση αυτή ισχύει ακόμη περισσότερο όσον αφορά στη δημιουργία νέων τμημάτων ή και πανεπιστημίων. Η έλλειψη μακροπρόθεσμου στρατηγικού σχεδιασμού της πανεπιστημιακής πολιτικής και οι τρόποι χρηματοδότησης δημιουργούν έδαφος για την ανάπτυξη πελατειακών σχέσεων μεταξύ κράτους και ιδρυμάτων, καθώς και στο εσωτερικό των ιδρυμάτων. Ταυτόχρονα, το γραφειοκρατικό σύστημα που έχει επιβάλει το κράτος δημιουργεί ένα σημαντικό πρόσθετο βάρος στη λειτουργία των πανεπιστημίων.

6. Εσωστρέφεια και διεθνές περιβάλλον

Τα ελληνικά πανεπιστήμια δεν είναι ελκυστικά για μη-Έλληνες επιστήμονες, όπως και για διεθνώς μετακινούμενους φοιτητές και ερευνητές. Το έτος 2002-3, το ποσοστό ξένων φοιτητών στο σύνολο φοιτη-

τών στην Ελλάδα ήταν 1,6 %, ενώ ο μέσος όρος για τις ανεπτυγμένες χώρες του ΟΟΣΑ βρισκόταν στο 5,7 % - και το ποσοστό αυτό συνεχώς αυξάνεται. Η χώρα μας ουσιαστικά εξάγει φοιτητές και διδάσκοντες σε μεγάλους αριθμούς, αλλά σπανίως εισάγει. Έτσι, διατηρείται η εσωστρέφεια των ελληνικών πανεπιστημίων.

Η αλληλεπίδραση των ιδρυμάτων, σχολών, τμημάτων και του προσωπικού τους με το διεθνές ακαδημαϊκό περιβάλλον, αν και διαφοροποιημένη, είναι ασυμμετρική. Τα ελληνικά ιδρύματα, με κάποιες λαμπρές εξαιρέσεις, συμβάλλουν λίγο στη διεθνή έρευνα και την ανάπτυξη των επιστημών.

7. Αναντιστοιχία με την οικονομία

Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας στην Ελλάδα, παρά την ύπαρξη υψηλών ρυθμών ανάπτυξης την τελευταία δεκαετία, έχουν αναγάγει σε ζήτημα μείζονος σημασίας την ένταξη των πτυχιούχων στην αγορά εργασίας. Πρόσφατα στοιχεία καταδεικνύουν ότι πολλοί πτυχιούχοι αντιμετωπίζουν σοβαρές δυσκολίες εξεύρεσης εργασίας (υψηλό ποσοστό ανεργίας, μεγάλο χρονικό διάστημα μεταξύ αποφοίτησης και εργασίας). Καταδεικνύουν επίσης ότι οι γνώσεις που αποκτούν οι απόφοιτοι δεν θεωρούνται πολύ χρήσιμες από τις επιχειρήσεις (βλέπε και Παράρτημα II) και ότι υπάρχει σημαντική και αυξανόμενη αναντιστοιχία ανάμεσα στο πλήθος των αποφοίτων και στις πραγματικές δυνατότητες απορρόφησής τους.

Παρά τις διαφορές μεταξύ επιμέρους γνωστικών πεδίων, σημαντικός και αυξανόμενος αριθμός αποφοίτων προπτυχιακών και μεταπτυχιακών προγραμμάτων (αλλά και διδακτόρων) παραμένει άνεργος, ετερο-απασχολείται, ή υπο-απασχολείται (κυρίως, οι απόφοιτοι σχολών

κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών, αλλά και ιατρικών και νομικών). Το είδος και το περιεχόμενο των γνώσεων και των δεξιοτήτων μεγάλου αριθμού αποφοίτων και οι δυσκολίες ένταξής τους στο περιβάλλον εργασίας οδηγούν σε περαιτέρω αύξηση της ζήτησης για απασχόληση στο δημόσιο τομέα.

Βεβαίως, η ένταξη στο περιβάλλον εργασίας και η επαγγελματική σταδιοδρομία δεν εξαρτώνται μόνο από την παρεχόμενη εκπαίδευση, αλλά από ένα σύνολο εξω-εκπαιδευτικών παραγόντων, όπως η ύπαρξη κοινωνικού κεφαλαίου, οι ακαμψίες της αγοράς εργασίας, η ύπαρξη κατοχυρωμένων επαγγελματικών δικαιωμάτων και η άνιση κατανομή οργανωτικών πόρων των διαφόρων επαγγελματικών ομάδων.

8. Κοινωνικές ανισότητες

Παραδοσιακά, η ανώτατη εκπαίδευση συνέβαλε σημαντικά στην κοινωνική κινητικότητα στη χώρα, περισσότερο από πολλές άλλες χώρες της Ευρώπης. Υπάρχουν πλέον ενδείξεις ότι η διαπίστωση αυτή ισχύει ολοένα και λιγότερο τα τελευταία χρόνια. Η ποσοτική διεύρυνση και η αύξηση της εσωτερικής διαφοροποίησης της ανώτατης εκπαίδευσης παραδόξως εντείνει τις κοινωνικές ανισότητες. Η ελληνική ανώτατη εκπαίδευση, από ένα σχετικά «ανοικτό» σύστημα που ευνοούσε την πρόσβαση των χαμηλότερων στρωμάτων, μετατρέπεται σταδιακά σε ένα σύστημα που ευνοεί λιγότερο την κοινωνική κινητικότητα, ιδιαίτερα σε συγκεκριμένα γνωστικά πεδία (π.χ. μηχανικών). Να προσθέσουμε επίσης ότι οι δαπάνες για ενίσχυση των οικονομικά αδύναμων φοιτητών, τη φοιτητική μέριμνα και τις υποτροφίες μέσω του ΙΚΥ αγγίζουν μόλις το 5% των συνολικών δαπανών για την πανεπιστημιακή εκπαίδευση (βλέπε Παράρτημα III).

Ταυτόχρονα, ένας συνεχώς αυξανόμενος αριθμός Ελλήνων φοιτητών κατευθύνεται στα μεγάλα πανεπιστήμια της Βόρειας Αμερικής και της Δυτικής Ευρώπης, αλλά και σε πολλά άλλα αμφισβητούμενης ποιότητας. Αν δεν υπάρξει σύντομα ριζική μεταρρύθμιση και ποιοτική αναβάθμιση των ελληνικών δημόσιων πανεπιστημίων, το συγκριτικό πλεονέκτημα όσων αποφοιτούν από τα μεγάλα πανεπιστήμια του εξωτερικού δεν μπορεί παρά να έχει άμεσες οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες.

9. Περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη

Η ίδρυση νέων πανεπιστημίων και τμημάτων ως εργαλείου περιφερειακής πολιτικής έχει αναμφισβήτητα θετικές επιπτώσεις για την ανάπτυξη των περιφερειών της χώρας. Η μεγάλη όμως διάσπαση των ιδρυμάτων, σχολών και τμημάτων και η ανάλογη διασπορά των δημοσίων πόρων δεν διαμορφώνουν ικανές συνθήκες για την ανάπτυξη της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης και γενικότερης μόρφωσης στα ιδρύματα αυτά. Στερούν αναγκαίους πόρους από τα υπάρχοντα ιδρύματα, ενώ ενθαρρύνουν τη ζήτηση και τις πιέσεις από τις τοπικές κοινωνίες για ακόμη περισσότερα πανεπιστήμια και νέα τμήματα.

B. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι προτάσεις στις οποίες κατέληξε η έρευνα του ΕΛΙΑΜΕΠ συνοψίζονται σε τρεις λέξεις-κλειδιά: μεγαλύτερη **αυτονομία** των πανεπιστημίων, περισσότερη **άμιλλα** μεταξύ τους καθώς και συστηματική **αξιολόγηση** του έργου που παράγουν, σε συνδυασμό με σημαντική αύξηση των πόρων που διατίθενται για την πανεπιστημιακή εκπαίδευση.

- ▶ Η κυρίαρχη τάση σήμερα σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο επικεντρώνεται στον έλεγχο των επιδόσεων των πανεπιστημίων, περιορίζοντας ταυτόχρονα τους προληπτικούς γραφειοκρατικούς ελέγχους. Τονίζει επίσης την εισαγωγή οικονομικών κινήτρων για τη ρύθμιση της δραστηριότητάς τους καθώς και τη συστηματική και αξιόπιστη αξιολόγησή τους. Χρειάζεται ένα πλαίσιο ισχυρών κινήτρων και κυρώσεων που θα ρυθμίζουν τις δραστηριότητες των μονάδων ανώτατης εκπαίδευσης, βελτιώνοντας έτσι τη διαφάνεια, την κοινωνική τους ανταποδοτικότητα και λογοδοσία.
- ▶ Συγκεκριμένα μέτρα για τη σωστή εφαρμογή του πανεπιστημιακού ασύλου, τη διάρκεια φοίτησης, τον περιορισμό των μεταγραφών ή την εκλογή των διοικήσεων των πανεπιστημίων που, προς το παρόν τουλάχιστον, δεν μπορούν παρά να αποτελέσουν προϊόν νομοθεσίας, θα ήταν σκόπιμο να συνοδεύονται από μια ουσιαστική και βαθμιαία αυξανόμενη εφαρμογή της αρχής της διοικητικής αυτοτέλειας των πανεπιστημίων. Μόνον έτσι αποκτά νόημα η αξιολόγηση και ενισχύεται η άμιλλα.

- ▶ Με συγκεκριμένα κίνητρα, η πολιτεία μπορεί να ενθαρρύνει τα πανεπιστημιακά ιδρύματα να αποσαφηνίσουν τους στόχους των προγραμμάτων σπουδών και των μαθησιακών τους αποτελεσμάτων και να συμπεριλάβουν σε αυτά την ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων. Θα πρέπει επίσης τα ελληνικά πανεπιστήμια να ανοιχτούν πολύ περισσότερο στη διεθνή διακίνηση ιδεών και προσώπων. Θα πρέπει να ενισχυθεί η εκμάθηση ξένων γλωσσών, η διδασκαλία μερικών μαθημάτων σε ξένες γλώσσες με στόχο να προσελκύσουμε περισσότερους αλλοδαπούς φοιτητές, καθώς επίσης και η πρόσληψη αλλοδαπών επιστημόνων.
- ▶ Η μεταρρύθμιση στα πανεπιστήμια δεν μπορεί παρά να συνοδεύεται από αύξηση της δημόσιας χρηματοδότησης και την καλύτερη χρήση των δημόσιων πόρων. Το βασικότερο πρόβλημα σήμερα είναι η χαμηλή αποδοτικότητα των πόρων που διατίθενται και λιγότερο η μονίμως επαναλαμβανόμενη υποχρηματοδότηση των πανεπιστημίων. Από τη δική τους πλευρά, τα πανεπιστήμια θα πρέπει να αναζητήσουν συμπληρωματικούς πόρους από τον ιδιωτικό τομέα, τα κοινωφελή ιδρύματα και τους διεθνείς οργανισμούς, προωθώντας συνεργασίες στον τομέα της έρευνας και προσφέροντας προγράμματα κατάρτισης σε στελέχη επιχειρήσεων ή φορείς του δημόσιου τομέα. Η Πολιτεία μπορεί να βοηθήσει με φορολογικά και άλλα κίνητρα. Χρειάζεται επίσης καλύτερη αξιοποίηση της περιουσίας που μερικά τουλάχιστον πανεπιστήμια διαθέτουν.
- ▶ Θα χρειασθούν επίσης περισσότερες υποτροφίες για φοιτητές που προέρχονται από τα πτωχότερα κοινωνικά στρώματα. Επιπλέον, σκόπιμη θα ήταν η διερεύνηση των δυνατοτήτων παράλληλης εφαρμογής ενός συστήματος εγγύησης δανείων για φοιτητές με ευ-

νοϊκούς όρους και έναρξη αποπληρωμής τους μετά την ένταξη των αποφοίτων στην αγορά εργασίας.

Για την υλοποίηση των ανωτέρω γενικών στόχων, προτείνονται τα ακόλουθα:

1. Έμφαση στην ποιότητα

Η έμφαση της εκπαιδευτικής πολιτικής θα πρέπει να μετατοπιστεί από την ποσοτική διεύρυνση της ανώτατης εκπαίδευσης στα ποιοτικά της χαρακτηριστικά και αποτελέσματα. Μοναδικές εξαιρέσεις θα είναι οι περιπτώσεις εκείνες των γνωστικών πεδίων όπου έχουν διαπιστωθεί ελλείψεις, όπως π.χ. νοσηλευτές. Η διασπορά και κατάτμηση των ιδρυμάτων, σχολών και τμημάτων τους θα πρέπει να σταματήσει άμεσα. Είναι αναγκαία η διαμόρφωση προτεραιοτήτων και η συγκέντρωση αναγκαίων πόρων. Στο πλαίσιο αυτό χρειάζεται επανεξέταση της σημερινής χωροταξικής κατανομής και του διοικητικού κατακερματισμού των ιδρυμάτων στην κατεύθυνση της ενίσχυσης των διοικητικών τους δυνατοτήτων και της καλύτερης αξιοποίησης των πόρων που διατίθενται.

2. Αλλαγή του συστήματος ελέγχου, ρύθμισης και διαχείρισης των πανεπιστημίων

Η Ελλάδα χρειάζεται, και στον τομέα αυτό, να ακολουθήσει την κυρίαρχη τάση που έχει αναπτυχθεί και διαμορφωθεί σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, που χαρακτηρίζεται από τον περιορισμό των προληπτικών γραφειοκρατικών ελέγχων, τον έλεγχο των επιδόσεων των πανεπιστημίων, την εισαγωγή οικονομικών κινήτρων για τη ρύθμιση της δραστηριότητάς τους και την αδέκαστη αξιολόγηση. Οι αρχές αυτές

διαμορφώνουν ένα νέο πλαίσιο ισχυρών κινήτρων, αλλά και κυρώσεων, που ρυθμίζουν τις δραστηριότητες των μονάδων ανώτατης εκπαίδευσης, βελτιώνοντας τη διαφάνεια, την κοινωνική τους ανταποδοτικότητα και λογοδοσία.

Συγκεκριμένα, προτείνουμε τα εξής:

- ▶ Ανάπτυξη δεικτών μέτρησης των επιδόσεων των εκπαιδευτικών και ερευνητικών δραστηριοτήτων των πανεπιστημίων, των σχολών, και των τμημάτων τους. Σύνδεση της χρηματοδότησης των πανεπιστημίων, των σχολών και των τμημάτων τους με τις επιδόσεις και τα αποτελέσματα τους σε συγκεκριμένους και προσυμφωνημένους στόχους, αν και θα πρέπει να συνεχίσει να υπάρχει μια βάση δημόσιας χρηματοδότησης για την ομαλή λειτουργία των πανεπιστημίων, ενώ απαραίτητη θα είναι και η ανάπτυξη υποστηρικτικών μηχανισμών για τα μέρη του συστήματος που υστερούν.
- ▶ Ενίσχυση της διοικητικής αυτοτέλειας των ιδρυμάτων με σταδιακό περιορισμό των γραφειοκρατικών προληπτικών διοικητικών και οικονομικών ελέγχων των πανεπιστημίων και αντικατάστασή τους με δειγματοληπτικούς ελέγχους, έλεγχο κατόπιν σχετικού αιτήματος, και ρύθμιση των δραστηριοτήτων των ιδρυμάτων με τη χρήση κινήτρων. Η υιοθέτηση εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας για τα πανεπιστήμια θεωρείται εκ των ουκ άνευ.
- ▶ Άμεση εφαρμογή ενός σύγχρονου συστήματος αξιολόγησης της ανώτατης εκπαίδευσης. Μελέτη και αξιοποίηση της διεθνούς εμπειρίας αξιολόγησης πανεπιστημίων ώστε να αποφευχθούν ανεπιθύμητες παρενέργειες όπως η αύξηση του γραφειοκρατικού, διοικητικού και οικονομικού κόστους των διαδικασιών αξιολόγησης σε βάρος των ουσιαστικών εκπαιδευτικών και ερευνητικών λειτουργιών.

- ▶ Σύνδεση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης στη χρηματοδότηση και με σκοπό τη θεσμική επιβράβευση των βέλτιστων ερευνητικών, εκπαιδευτικών και διοικητικών πρακτικών και την ενίσχυση της άμιλλας στο εσωτερικό του εκπαιδευτικού συστήματος. Αλλά και παράλληλα, δημιουργία διοικητικού μηχανισμού για τον έλεγχο της παρουσίας των διδασκόντων.

3. Αναμόρφωση προγραμμάτων σπουδών και οργάνωσης της μάθησης

Στο πλαίσιο της χρηματοδότησης για την αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών, θα πρέπει να ενθαρρυνθούν τα πανεπιστημιακά ιδρύματα με συγκεκριμένα κίνητρα ώστε να αποσαφηνίσουν τους στόχους των νέων προγραμμάτων σπουδών τους και των μαθησιακών τους αποτελεσμάτων και να συμπεριλάβουν σε αυτά συγκεκριμένες διαδικασίες οργάνωσης των σπουδών με τις οποίες θα συμβάλουν στην ανάπτυξη των νέων δεξιοτήτων, όπως:

- *τη χρήση των νέων τεχνολογιών*
- *την εκμάθηση ξένων γλωσσών*
- *τις επικοινωνιακές δεξιότητες*
- *τη χρήση επιστημονικών γνώσεων και μεθόδων στην επίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων*
- *τις κριτικές δεξιότητες (αναλυτικές και συνθετικές δεξιότητες, αναγωγική αιτιολόγηση, επαγωγική σκέψη)*
- *την ισορροπία γενικής καλλιέργειας με την επιστημονική εξειδίκευση*
- *την ιδιότητα του Έλληνα, ευρωπαίου και παγκόσμιου πολίτη*

- *την κινητικότητα και τη διαπολιτισμική επικοινωνία*
  - *την διεπιστημονικότητα*
  - *και την ευελιξία στη δομή των προγραμμάτων σπουδών (ατομικά προγράμματα σπουδών διατηρώντας όμως ένα στέρεο επιστημονικό κορμό).*
- ▶ Χρειάζεται επίσης ενίσχυση της επιστημονικής εκπαιδευτικής έρευνας για τη συνεχή παρακολούθηση και αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων των πανεπιστημίων και των προγραμμάτων σπουδών τους, την κατανόηση των παραγόντων που τα καθορίζουν, και τη συνάφεια τους με τις επιστημονικές εξελίξεις και τις μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς εργασίας.

4. Ανταπόκριση στις ανάγκες της οικονομίας και σύνδεση με αγορά εργασίας

- ▶ Καθιέρωση τακτικής έρευνας για τη χαρτογράφηση των αναγκών της αγοράς εργασίας και την επαγγελματική κατάσταση των ήδη πτυχιούχων. Ενδείκνυται η έρευνα αυτή να διενεργείται παντού με την ίδια μεθοδολογία, έτσι ώστε τα αποτελέσματα να είναι συγκρίσιμα και άμεσα αξιοποιήσιμα από την πανεπιστημιακή κοινότητα και τους υποψήφιους φοιτητές. Επίσης, προτείνεται η δημοσίευση και παροχή των πορισμάτων στο κοινό χωρίς ενδοιασμούς και «απόρρητα» που καθιστούν το πανεπιστήμιο εσωστρεφές και εγγαστρίμυθο σύστημα.
- ▶ Βελτίωση των μεθόδων επικοινωνίας των γραφείων διασύνδεσης με το κοινό, ιδιαίτερα μέσω της ηλεκτρονικής επικοινωνίας.

- ▶ Γενίκευση των μαθημάτων επιχειρηματικότητας στα προγράμματα σπουδών και άλλων πανεπιστημιακών τμημάτων πλέον των τμημάτων οικονομίας και διοίκησης επιχειρήσεων.
- ▶ Για τη δημιουργία των νέων πανεπιστημιακών τμημάτων να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη και οι επαγγελματικές προοπτικές των φοιτητών τους και οι τρόποι διασύνδεσης με την τοπική κοινότητα.
- ▶ Διεύρυνση του θεσμού της πρακτικής άσκησης των φοιτητών κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, για την απόκτηση εργασιακών εμπειριών και την ομαλότερη μετάβαση στην αγορά εργασίας.
- ▶ Ενίσχυση της εκπαίδευσης σε βασικές δεξιότητες (πληροφορική, ξένες γλώσσες, βασικές επιστημονικές μέθοδοι), έτσι ώστε ολοένα και μεγαλύτερο τμήμα των πτυχιούχων να είναι ανταγωνιστικό στην εργασιακή πορεία του. Η επάρκεια στην αγγλική γλώσσα (ενδεχομένως και σε μια δεύτερη γλώσσα) να αποτελεί αναγκαίο προαπαιτούμενο αποφοίτησης.
- ▶ Ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών μεθόδων αυτενέργειας και ομαδικής εργασίας.
- ▶ Ενδυνάμωση του διεπιστημονικού χαρακτήρα των προγραμμάτων σπουδών (στα δύο τελευταία έτη φοίτησης) για την αποτελεσματικότερη ανταπόκριση στο πολύπλοκο και ταχέως μεταβαλλόμενο εγχώριο και διεθνές οικονομικό περιβάλλον.

5. Διεθνοποίηση

- ▶ Θα πρέπει να ενισχυθεί η ανάπτυξη μεταπτυχιακών και προπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών σε ξένες γλώσσες. Είναι σκόπιμη και η κατοχύρωση της δυνατότητας ένταξης ξενόγλωσσων κει-

μένων (άρθρων και βιβλίων) στην εξεταστέα ύλη των προγραμμάτων σπουδών στα οποία η διδασκαλία είναι στην ελληνική γλώσσα, με παράλληλη μεταρρύθμιση του σημερινού καθεστώτος των συγγραμμάτων.

- ▶ Υποχρεωτική εκμάθηση ξένων γλωσσών κατά τη διάρκεια των σπουδών με στόχο οι απόφοιτοι των ελληνικών πανεπιστημίων να κατέχουν, εκτός της αγγλικής, και μια ακόμη ξένη γλώσσα κατά την αποφοίτησή τους.
- ▶ Εισαγωγή κινήτρων στα πανεπιστήμια ώστε να αυξήσουν τη συμμετοχή τους σε ευρωπαϊκά προγράμματα έρευνας και εκπαίδευσης, καθώς και ανταλλαγής φοιτητών και μελών του προσωπικού τους.
- ▶ Πρόσθετη οικονομική ενίσχυση των φοιτητών που σπουδάζουν στο εξωτερικό στο πλαίσιο προγραμμάτων ανταλλαγών. Δυνατότητα λήψης των κοινωνικών τους επιδομάτων (π.χ. επίδομα ενοικίου, σίτισης κ.ά.) ή των υποτροφιών τους κατά τη διάρκεια της περιόδου των σπουδών τους στο εξωτερικό. Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στην αναγνώριση των σπουδών τους στο εξωτερικό μετά την επιστροφή τους.
- ▶ Καλύτερη αξιοποίηση και προσέλκυση Ελλήνων επιστημόνων του εξωτερικού. Δημιουργία ενός ευέλικτου συστήματος που θα επιτρέπει την απασχόληση επιστημόνων για περιορισμένα χρονικά διαστήματα ή με διάφορες μορφές μερικής απασχόλησης.
- ▶ Άρση των γραφειοκρατικών εμποδίων και δημιουργία κινήτρων για την εισαγωγή αλλοδαπών μεταπτυχιακών φοιτητών και την πρόσληψη αλλοδαπών επιστημόνων.

- ▶ Ενίσχυση της σημασίας της διεθνούς επιστημονικής παρουσίας στις διαδικασίες αξιολόγησης των πανεπιστημίων, των σχολών και των τμημάτων τους, στην κατανομή της δημόσιας χρηματοδότησης μεταξύ και στο εσωτερικό των ιδρυμάτων και στις κρίσεις των μελών διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού.

6. Χρηματοδότηση της ανώτατης εκπαίδευσης και της έρευνας

A. ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ

Είναι αναγκαία η άμεση αντιμετώπιση της χαμηλής χρηματοδότησης των πανεπιστημίων με:

- ▶ αξιοποίηση του Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης
- ▶ αύξηση των δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού για τα πανεπιστήμια και κατανομή του στα πανεπιστήμια σε πολυετή βάση
- ▶ οικονομική αναβάθμιση του επαγγέλματος του πανεπιστημιακού δασκάλου και του ερευνητή, με ταυτόχρονη διαφοροποίηση μεταξύ εκείνων που απασχολούνται πλήρως στα πανεπιστήμια και εκείνων που περιορίζονται σε σχέση μερικής απασχόλησης.

B. ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ

Είναι απαραίτητη η εισαγωγή συγκεκριμένων οικονομικών κινήτρων ώστε τα πανεπιστήμια να αναζητήσουν συμπληρωματική χρηματοδότηση από άλλες πηγές. Τέτοιες πηγές άντλησης συμπληρωματικών πόρων είναι τα ιδιωτικά ή μη κερδοσκοπικά κοινωφελή ιδρύματα, διεθνείς οργανισμοί, χορηγίες, η παροχή εκπαιδευτικών και κοινωνικών υπηρεσιών στην ευρύτερη κοινωνία, η παροχή προγραμμάτων κατάρτισης στα στελέχη και το προσωπικό των επιχειρήσεων ή άλλων

φορέων του δημοσίου ή του ιδιωτικού τομέα, η περαιτέρω αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας των ιδρυμάτων κ.ά. Παράλληλα, χρειάζεται περαιτέρω ενίσχυση των κινήτρων (π.χ. φοροαπαλλαγή) των ιδιωτικών ή μη κερδοσκοπικών φορέων, ώστε να συνεργαστούν με τα πανεπιστήμια σε ερευνητικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες και στην ανάπτυξη της καινοτομίας και τη διάχυση της γνώσης.

Γ. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

- ▶ Ανάπτυξη μακροπρόθεσμης στρατηγικής με στόχο την επίτευξη του ευρωπαϊκού στόχου για αύξηση των δημοσίων και ιδιωτικών δαπανών για έρευνα στο 3% του ΑΕΠ.
- ▶ Αύξηση της δημόσιας χρηματοδότησης της βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας και κατανομή της με ανταγωνιστικά ποιοτικά κριτήρια με βάση τα επιτεύγματα-επιδόσεις των πανεπιστημίων και τα αποτελέσματα της αξιολόγησης.
- ▶ Ενίσχυση κινήτρων ιδιωτικών ή μη κερδοσκοπικών φορέων για επένδυση στην έρευνα και την καινοτομία.
- ▶ Ανάπτυξη ειδικών προγραμμάτων για την ενίσχυση της συνεργασίας πανεπιστημίων και τεχνολογικών ιδρυμάτων με τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις με στόχο τον τεχνολογικό τους εκσυγχρονισμό και την κατάρτιση του προσωπικού τους .
- ▶ Ανάπτυξη ειδικών προγραμμάτων χρηματοδότησης της έρευνας νεώτερων μελών του διδακτικού προσωπικού.

7. Βιβλιοθήκες και νέες τεχνολογίες

- ▶ Παρά τη σημαντική πρόοδο που έχει σημειωθεί τα τελευταία χρό-

νια, χρειάζεται συνεχής εμπλουτισμός και βελτίωση των υπηρεσιών των πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών. Για το σκοπό αυτό, είναι αναγκαία η βελτίωση της ενδοεπικοινωνίας των ελληνικών βιβλιοθηκών (διαδανεισμός), η διεύρυνση των ωραρίων λειτουργίας τους (βράδυ και Σαββατοκύριακα), ο εμπλουτισμός τους σε ξένα βιβλία και περιοδικά, η σύνδεσή τους με διεθνείς βιβλιοθήκες και βάσεις δεδομένων και η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών για τη μείωση του λειτουργικού τους κόστους.

- ▶ Η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και η ψηφιοποίηση βιβλίων και πανεπιστημιακών συγγραμμάτων μπορεί να συμβάλει σημαντικά στον περιορισμό του κόστους τους, στον εμπλουτισμό των διαδικασιών μάθησης και στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων των φοιτητών που αφορούν τη χρήση των νέων τεχνολογιών. Για την αποφυγή επικαλύψεων και συγκράτησης του κόστους, η ψηφιοποίηση των πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών μπορεί να αναπτυχθεί σε συνεργασία με την ψηφιοποίηση των βιβλίων της Εθνικής Βιβλιοθήκης και άλλων βιβλιοθηκών της χώρας. Για τη χρηματοδότηση της ψηφιοποίησης αυτής μπορεί να αξιοποιηθεί το νέο Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης.

8. Διδακτικά συγγράμματα

- ▶ Προτείνεται ο δανεισμός μεταχειρισμένων συγγραμμάτων ανά φοιτητή σε συνδυασμό με συμπληρωματική βιβλιογραφία. Δανεισμός ενός συγγράμματος ανά μάθημα από τις βιβλιοθήκες κάθε πανεπιστημίου προς τους δικαιούχους φοιτητές για το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από την έναρξη των παραδόσεων μέχρι και τη λήξη των εξετάσεων κάθε μαθήματος.
- ▶ Η λύση αυτή θα αποτελούσε βελτίωση μόνο εφαρμοζόμενη σε

συνδυασμό με άλλες συμπληρωματικές επιλογές πρόσβασης στην ύλη κάθε μαθήματος. Η λύση αυτή θα μπορούσε να αντικαταστήσει τη δωρεάν διανομή καινούριων πανεπιστημιακών συγγραμμάτων όπως γίνεται σήμερα (διανομή των συγγραμμάτων από εκδοτικούς οίκους οι οποίοι συνάπτουν σχετικές οικονομικές συμφωνίες με το κράτος).

Το κυριότερο πλεονέκτημα της προτεινόμενης αυτής λύσης είναι το πλεονέκτημα της εξοικονόμησης πόρων που μπορούν να διατεθούν για τον εκσυγχρονισμό των πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών. Δεν είναι όμως το μοναδικό πλεονέκτημά της. Ο δανεισμός μεταχειρισμένων συγγραμμάτων από τους φοιτητές θα αποκαταστήσει μια αίσθηση σεβασμού στη δημόσια περιουσία, από τη χρήση της οποίας άλλωστε ωφελούνται όσοι δεν έχουν τα οικονομικά μέσα να καταφύγουν σε εναλλακτικές ιδιωτικές λύσεις (αγορά συγγραμμάτων στο εμπόριο). Επίσης, ο δανεισμός θα αποκαταστήσει το σεβασμό στην αξία του βιβλίου που χρησιμοποιεί ο φοιτητής για τις σπουδές του, αλλά και το σεβασμό στην αξία των βιβλίων γενικά. Θα ενδυναμώσει την αίσθηση της ατομικής ευθύνης του φοιτητή απέναντι στο κοινό κτήμα της πανεπιστημιακής κοινότητας. Παράλληλα, θα εγκαθιδρύσει μια τακτική και στενότερη σχέση του φοιτητή με τη βιβλιοθήκη.

Το νέο σύστημα πρέπει να καταργήσει την πλάνη της μονοπωλιακής αυθεντίας που απορρέει από το μοναδικό σύγγραμμα και να καταδείξει, μέσω της πολλαπλής βιβλιογραφίας, τον εσωτερικό διάλογο και πλουραλισμό, οι οποίοι είναι εγγενείς στην επιστημονική γνώση.

9. Κοινωνική δικαιοσύνη

- ▶ Ενίσχυση προγραμμάτων στήριξης (υποτροφίες) φοιτητών που προέρχονται από φτωχότερα κοινωνικά στρώματα. Είναι σκόπιμη

και η συνολική επανεξέταση του τρόπου ενίσχυσης των φοιτητών (σίτιση, στέγαση, υποτροφίες, επίδομα ενοικίου) από χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα. Χρειάζεται να διασφαλιστεί ότι η στήριξη αυτή κατευθύνεται πραγματικά στις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού. Για το σκοπό αυτό χρειάζεται αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των κριτηρίων (εισοδημάτων και τεκμηρίων ιδιοκτησίας) που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό των φοιτητών-δικαιούχων του επιδόματος ενοικίου που θεσπίστηκε πρόσφατα. Επιπλέον, χρειάζεται διερεύνηση των δυνατοτήτων παράλληλης ανάπτυξης συστήματος εγγύησης δανείων για φοιτητές, με ευνοϊκούς όρους και έναρξη αποπληρωμής τους μετά την ένταξή τους στην αγορά εργασίας.

- ▶ Για την αποτελεσματικότερη ενίσχυση της κοινωνικής δικαιοσύνης και την αποφυγή απώλειας ταλέντων και ικανοτήτων, χρειάζονται επιπλέον δράσεις στήριξης σχολείων γεωγραφικών περιοχών που υστερούν κοινωνικά και πολιτισμικά. Απαραίτητη είναι επίσης η μέριμνα για την ισόρροπη συμμετοχή στην ανώτατη εκπαίδευση των αλλοδαπών που διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα.
- ▶ Εισαγωγή συγκεκριμένων κινήτρων στο επίπεδο των ιδρυμάτων, των σχολών και των τμημάτων για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερα μεγάλων ανισορροπιών του φύλου στο διδακτικό προσωπικό των πανεπιστημίων.

10. Ανενεργοί φοιτητές και μετεγγραφές φοιτητών

- ▶ Εισαγωγή ουσιαστικών αντικινήτρων για όσους φοιτητές παρατείνουν τις σπουδές τους, διευκόλυνση όσων αποδεδειγμένα εργάζονται. Οι σημαντικές διαφορές μεταξύ των ιδρυμάτων, σχολών και

τμημάτων ως προς τα ποσοστά ανενεργών φοιτητών καθιστούν σκόπιμη την αποκεντρωμένη αντιμετώπιση του ζητήματος αυτού. Είναι επιπλέον αναγκαίο, η όποια νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος αυτού να συμπεριλάβει προβλέψεις και ανάλογες διευκολύνσεις για τους φοιτητές που είναι ήδη ανενεργοί.

- ▶ Κατάργηση των μετεγγραφών και άλλων «πλάγιων» τρόπων εισδοχής, ιδιαίτερα προς τα κεντρικά πανεπιστήμια, με εξαίρεση μόνο πολύ συγκεκριμένους λόγους υγείας και αναπηρίας.
- ▶ Θέσπιση ανώτατης διάρκειας φοίτησης καθώς και εφαρμογή της αρχής των προαπαιτούμενων μαθημάτων.

Γ. Καταληκτικές σκέψεις/ Συμπεράσματα:

Η μελέτη βασίστηκε στην παραδοχή ότι η πληροφορία-γνώση είναι πλέον ο βασικός οικονομικός πόρος που θα καθορίσει σε σημαντικό βαθμό τη θέση κάθε χώρας στον συνεχώς εξελισσόμενο διεθνή συσχετισμό πλούτου και ισχύος. Επιπλέον, οι διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης, με όλα τα θετικά και αρνητικά της στοιχεία, καθώς και της ευρωπαϊκής ενοποίησης «ανοίγουν» τις εθνικές αγορές εργασίας και υποχρεώνουν τους εργαζομένους να συναγωνίζονται όχι μόνο με τους συναδέλφους τους των ευρωπαϊκών χωρών, αλλά, σε πολλές περιπτώσεις, και με αυτούς των υπολοίπων οικονομικά αναπτυσσόμενων κρατών. Έτσι, η αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος σε όλες τις βαθμίδες αποτελεί τη σημαντικότερη, ίσως, πρόκληση για το μέλλον της χώρας μας.

Η μελέτη του ΕΛΙΑΜΕΠ προτείνει τη θέσπιση αναγκαίων μέτρων που έχουν ήδη τύχει γενικευμένης εφαρμογής στα διεθνή αναγνωρισμένα πανεπιστήμια της Δύσης και που εμπεριέχονται σε σημαντικό βαθμό στις δεσμεύσεις που ανέλαβαν όλες οι χώρες-μέλη της ΕΕ με μια σειρά ευρωπαϊκών διακηρύξεων (Σορβόνη, Μπέργκεν) και διαδικασιών (η διαδικασία διακρατικής συνεργασίας της Μπολόνια και οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στη Λισσαβώνα, γνωστή και ως διαδικασία της Λισσαβώνας)

Η ριζική μεταρρύθμιση της ανώτατης παιδείας απαιτείται να είναι σταδιακή και στοχευμένη, αναγνωρίζοντας τις διαφορετικές συνθήκες που επικρατούν στο εσωτερικό του συστήματος της ανώτατης εκπαί-

δευσης. Είναι σαφές ότι όσα προτείνουμε – και όσες άλλες αλλαγές είναι απαραίτητες – δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν στη διάρκεια μιας υπουργικής ή κυβερνητικής θητείας. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητη η ιεράρχηση των ζητημάτων, η διαμόρφωση προτεραιοτήτων και η άμεση μεταρρυθμιστική παρέμβαση σε εκείνα τα ζητήματα που είναι καίριας σημασίας. Η προσεκτική ιεράρχηση και η άμεση εφαρμογή τους θα μπορέσει από μόνη της, λειτουργώντας ως καταλύτης, να απελευθερώσει εσωτερικές και εξωτερικές δυναμικές που θα διαμορφώσουν νέες προϋποθέσεις για την προώθηση και άλλων αλλαγών. Ως ζητήματα προτεραιότητας θεωρούμε κυρίως:

- ▶ Την ενίσχυση της άμιλλας στο εσωτερικό του συστήματος με τη ριζική μεταρρύθμιση των σημερινών σχέσεων κράτους και πανεπιστημίων, του ισοπεδωτικού τρόπου χρηματοδότησης τους και του πλαισίου χαμηλών κινήτρων που διαμορφώνει (χρηματοδότηση με βάση τα αποτελέσματα της λειτουργίας των ιδρυμάτων, σχολών, τμημάτων, και του προσωπικού τους, κατόπιν συστηματικής αξιολόγησης)
- ▶ Τη θεσμική θωράκιση της διοίκησης και την ενίσχυση της αυτοτέλειας των ιδρυμάτων, με παράλληλο ουσιαστικό και διαφανή έλεγχο της διαχείρισης των οικονομικών πόρων
- ▶ Την προστασία του πανεπιστημιακού χώρου και της εύρυθμης λειτουργίας των πανεπιστημίων
- ▶ Την προώθηση της διεθνοποίησης των πανεπιστημίων
- ▶ Την αύξηση και αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των δημοσίων πόρων για τα πανεπιστήμια, περιλαμβανομένης της βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας (με αξιοποίηση και του νέου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης)
- ▶ Την αξιοποίηση μη-κρατικών πηγών χρηματοδότησης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Χρηματοδότηση

Σε σύγκριση με άλλες χώρες, η ελληνική ανώτατη εκπαίδευση υποχρηματοδοτείται και δεν αντιστοιχεί στις δημοσιονομικές δυνατότητες της χώρας. Το σημερινό επίπεδο λειτουργίας των πανεπιστημίων εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό και από τη συμπληρωματική ευρωπαϊκή χρηματοδότηση (Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης). Η διαχείριση των δημοσίων πόρων δεν παρουσιάζει μόνο υστερήσεις και ανεπάρκειες, αλλά και σημαντικούς ανορθολογισμούς.

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΕ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ (2003)

Χώρες	1. Δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση ως % του ΑΕΠ	2. Δαπάνες για την εκπαίδευση ως % του κρατικού προϋπολογισμού	3. Δημόσιες δαπάνες για την τριτοβάθμια εκπαίδευση ως % του ΑΕΠ
Αυστρία	5,48	10,83	1,29
Βέλγιο	6,06	11,85	1,31
Γαλλία	5,91	11,03	1,20
Γερμανία	4,71	9,72	1,19
Δανία	8,28	15,08	2,48
Ελλάδα	3,94	7,98	1,22
Εσθονία	5,67	15,44	1,09
Ην. Βασίλειο	5,38	12,82	1,06
Ιρλανδία	4,40	13,15	1,09
Ισπανία	4,29	11,19	1,00
Ιταλία	4,74	9,86	0,78
Κύπρος	7,36	16,23	1,56

Η πανεπιστημιακή εκπαίδευση στην Ελλάδα στο νέο ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον

Λετονία	5,32	15,37	0,74
Λιθουανία	5,18	15,66	1,00
Λουξεμβούργο	4,06	9,02	...
Μάλτα	4,84	9,79	0,84
Ολλανδία	5,07	10,78	1,33
Ουγγαρία	5,94	11,94	1,23
Πολωνία	5,62	12,66	1,03
Πορτογαλία	5,61	12,30	1,01
Σλοβακία	4,38	11,02	0,86
Σλοβενία	6,02	12,56	1,34
Σουηδία	7,47	12,83	2,16
Τσεχία	4,55	8,51	0,94
Φιλανδία	6,51	12,79	2,08
ΕΕ-25	5,21	11,03	1,15
ΕΕ-15	5,20	10,96	1,16
Νέα Κράτη Μέλη-10	5,37	11,72	1,03

Πηγή: Eurostat

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Η χρησιμότητα των γνώσεων / η προετοιμασία για την ένταξη στην αγορά εργασίας

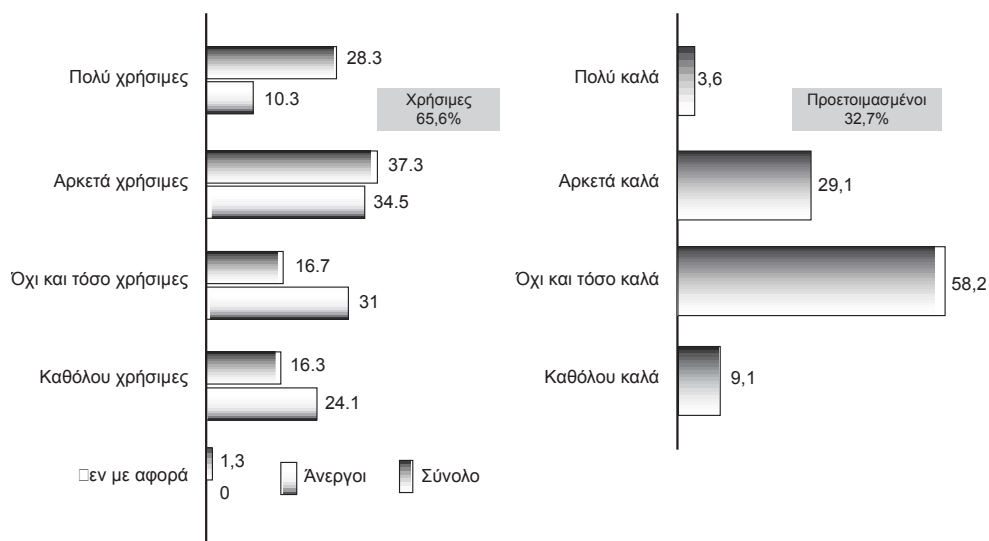
Συγκριτικά στοιχεία έρευνας Αποφοίτων (έτη 2000-2005) και Επιχειρήσεων

Οι απόψεις των Αποφοίτων

Οι γνώσεις από το Παν/μιο στην πρώτη δουλειά...

Οι απόψεις των Επιχειρήσεων

Η προετοιμασία από το Παν/μιο των νεοεισερχόμενων

Πηγή: ΕΛΙΑΜΕΠ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

Σύμφωνα με τα στοιχεία για το 2003, η Ελλάδα κατατάσσεται:

- ▶ Στην 3η χειρότερη θέση στην ΕΕ-25 όσον αφορά τη χρηματοδοτική στήριξη των σπουδαστών ως % των συνολικών δημοσίων δαπανών για την εκπαίδευση (2,1%), πίσω από την Πολωνία (0,3%) και την Πορτογαλία (1,4%).
- ▶ Στην 4η χειρότερη θέση στην ΕΕ-25 όσον αφορά χρηματοδοτική στήριξη των σπουδαστών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ως των δημοσίων δαπανών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (6%), πίσω από την Πολωνία (0,4%), την Πορτογαλία (2,2%) και την Εσθονία (5%).

Χρηματοδοτική στήριξη των φοιτητών¹ ως % των συνολικών δημοσίων εκπαιδευτικών δαπανών και των δαπανών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (ΕΕ-25, 1999-2003)

	Επί των συνολικών δημοσίων εκπαιδευτικών δαπανών					Επί των δημοσίων δαπανών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση				
	1999	2000	2001	2002	2003	1999	2000	2001	2002	2003
ΕΕ-25	5,5	5,2	4,9	5,6	5,6	15,8	14,8	13,3	16,0	16,1
ΕΕ-15	5,7	5,4	5,0	5,8	5,8	16,3	15,3	13,8	16,7	16,9
Νέα Κράτη Μέλη-10	2,4	2,3	4,1	3,9	3,2	7,9	6,8	7,8	8,9	7,0
Βέλγιο	4,6	4,2	4,0	4,8	4,7	16,0	16,3	17,3	15,1	15,8
Τσεχία	5,1	5,6	5,6	5,0	4,6	7,6	8,6	7,9	7,0	6,2
Δανία	20,6	23,1	19,8	19,8	19,6	35,2	38,9	34,7	31,3	32,2
Γερμανία	5,6	6,1	6,6	7,4	7,5	12,5	14,0	15,5	16,6	17,2
Εσθονία	2,5	5,7	5,4	5,9	3,9	6,5	5,9	2,8	7,8	5,0
Ελλάδα	1,0	1,5	2,1	2,0	2,1	3,4	5,8	6,4	5,5	6,0

Ισπανία	2,7	2,6	2,7	2,7	2,8	9,3	8,5	8,3	7,9	7,9
Γαλλία	4,0	3,9	3,9	3,9	3,8	8,0	8,1	8,4	8,7	8,2
Ιρλανδία	6,3	6,3	5,8	6,6	6,7	14,8	12,4	11,9	12,3	13,8
Ιταλία	3,9	4,1	3,0	4,3	4,6	16,9	18,3	12,4	15,8	17,0
Κύπρος	9,2	9,6	9,9	11,1	11,9	55,3	51,3	51,5	52,5	56,0
Λετονία	9,1	10,0	9,2	7,9	7,9	21,9	24,9	24,8	20,7	19,7
Λιθουανία	3,7	4,2	6,2	6,4	7,1	14,1	17,6	11,9	11,7	17,1
Λουξεμβούργο	...	...	4,1	2,0	2,3	...	...	...	...	...
Ουγγαρία	2,9	2,8	10,5	9,0	6,7	12,6	11,1	19,5	22,4	14,7
Μάλτα	10,1	9,5	9,6	10,0	9,3	38,5	35,2	26,6	25,2	30,2
Ολλανδία	11,6	12,4	10,8	9,5	11,1	24,6	27,0	23,6	22,3	25,9
Αυστρία	3,8	4,0	3,9	4,4	4,3	12,9	13,6	12,7	15,4	16,6
Πολωνία	0,7	0,3	0,5	0,2	0,3	3,2	0,5	0,4	0,4	0,4
Πορτογαλία	2,1	2,3	2,1	1,7	1,4	6,0	6,7	6,2	4,9	2,2
Σλοβενία	...	...	11,6	9,1	9,0	...	...	25,6	25,3	25,2
Σλοβακία	0,9	0,8	3,6	8,1	3,0	4,4	3,8	10,5	17,5	8,5
Φιλανδία	7,8	7,9	8,1	7,8	7,6	16,4	16,9	18,2	17,8	17,4
Σουηδία	17,1	15,4	15,1	13,2	12,3	30,4	29,5	30,1	29,3	28,4
Ην. Βασίλειο	5,5	2,4	1,0	5,1	5,0	26,7	12,9	5,3	23,9	24,7

Πηγή: Eurostat (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>)

1. Περιλαμβάνει βασικά υποτροφίες και χορήγηση δανείων με κρατική εγγύηση.

